

Verslo skaidrumas gyventojų akimis: nori legaliai mokamo atlygio ir kritiškai vertina įmonių veiklą

93 proc. gyventojų mano, kad skaidriai veikiančios įmonės pagrindinis bruožas – pagal įstatymus ir sąžiningai mokamas darbo atlygis. Taip galvojančių nuo 2021 m. padaugėjo 5 proc. punktais. Tačiau net 62 proc. vertina, kad skaidriai veiklą vykdo mažiau nei pusė Lietuvos įmonių, rodo skaidraus verslo iniciatyvos „Baltosios Bangos“ užsakymu atlikta gyventojų nuomonės apklausa.

„Kalbant apie šešėlį, visų pirma, jį kuriančių ir skatinančių asmenų atžvilgiu turėtų būti keliamas moralinės atsakomybės klausimas, kadangi nuslėpti mokesčiai reiškia mažesnes galimybes valstybei ir savivaldybėms teikti kokybiškas viešąsias paslaugas visai visuomenei. Todėl svarbu ir toliau ugdyti visuomenės sąmoningumą, efektyvinti mokesčių administravimo priemones bei kryptingai kovoti su šešėline ekonomika. Reikšmingas PVM atotrūkio mažėjimas Lietuvoje rodo, jog tiek žmonės, tiek verslai vis labiau linkę skaidriai mokėti mokesčius. Tikime, jog pozityvioms tendencijoms ir toliau tęstis padės įgyvendinamas Šešėlinę ekonomiką ir pridėtinės vertės mokesčio atotrūkį mažinančių veiksmų planas“, - kalbėjo finansų viceministrė Rūta Bilkštytė.

Verslo skaidrumą gyventojai šiuo metu vertina prasčiau nei 2021 m., kuomet 50 proc. apklaustųjų minėjo, kad savo veiklą vykdo skaidriai mažiau nei pusė Lietuvos įmonių. „Tai, kad suprastėjo verslo vertinimas, labiausiai siečiau su vis didėjančiais gyventojų reikalavimais verslui ir vis didesnio rezonanso viešojoje erdvėje sulaukiančiais įmonių piktnaudžiavimo atvejais, – sako Rūta Skyrienė, „Baltosios bangos“ iniciatorių „Investors' Forum“ vykdančioji direktorė. – Vis daugiau dėmesio gyventojai kreipia į įmonių skaidrumą, praneša apie piktnaudžiavimus, o žiniasklaida gan plačiai nušviečia įvairius neskaidrios veiklos atvejus – mokesčių vengimą, korupcijos bylas ir pan. Tai iš principo rodo, kad visuomenė darosi vis mažiau tolerantiška neteisėtiems įmonių veiksams ir tikisi daugiau atvirumo, skaidrumo – t.y. ne tik laikytis įstatymų, bet ir imtis papildomų veiksmų, užtikrinančių atsakingą organizacijos veiklą“.

Svarbiausi skaidrumo kriterijai, pagal kuriuos gyventojai vertina verslo įmonių veiklą pastaruosius pora metų išlieka nepakitę – tai sąžiningai mokami atlyginimai, nedalyvavimas korupcinėse veiklose ir apskritai korupcijos netoleravimo kultūra įmonėje. Visų šių trijų kriterijų svarba per dvejus metus išaugo, šios principus kaip svarbiausius mini virš 90 proc. apklaustų gyventojų.

Pasak R. Skyrienės, vis daugiau darbuotojų, ypač aukštos kvalifikacijos, kelia savo darbdaviui didesnius atskaitomybės ir tvarumo reikalavimus, tad natūralu, kad korupcijos netoleravimo bei sąžiningo atlygio klausimai tampa bet kurio verslo, siekiančio efektyviai plėtoti veiklą ir pritraukti aukščiausios kvalifikacijos specialistus, higieniniais faktoriais.

Tą patvirtina ir gyventojų nuomonė apie nelegalias pajamas – mažėja gyventojų, kurie savo aplinkoje susiduria su nelegaliai mokamų darbo užmokesčiu. Kad pažįsta nelegalias pajamas gaunantį žmogų apklausoje mini 37 proc. gyventojų, kai prieš pora metų tokių buvo 40 proc.

Dažniausiai su nelegaliu atlygiu savo aplinkoje susiduria mažiausias pajamas gaunantys mažesnių miestelių gyventojai, turintys vidurinę bei specialų išsilavinimą.

„Vis dažniau sąžiningo ir skaidriai mokamo darbo užmokesčio klausimą kelia patys darbuotojai – lietuviai vis mažiau toleruoja atlyginimus vokeliuose, neapskaitomus ir neapmokamus viršvalandžius“, - sako R. Skyrienė. VMI duomenimis, nuo 2006 m., kai buvo sukurta pasitikėjimo linija, gyventojai padėjo valstybei nustatyti apie 43 mln. eurų nusiųptų mokesčių.

Šiandien startuojanti skaidrumo savaitė „Šioje šalyje nėra vietos šešėliui“ kvies dalyvauti įvairiuose renginiuose, paskaitose, diskusijose apie tai, kodėl yra svarbus atsakingas gyventojų ir verslo elgesys bei ir kaip patys gyventojai gali paskatinti verslą tapti skaidresniu, atviresniu ir atsakingesniu.

Reprezentatyvią gyventojų nuomonės apklausą tyrimų bendrovė „Norstat“ vykdė balandžio mėn., jos metu buvo apklausta 1000 Lietuvos gyventojų.

14,3 proc. PVM atotrūkis – rekordiškai mažas

PVM atotrūkis Lietuvoje stabiliai mažėja ir remiantis Europos Komisijos preliminariu vertinimu 2021 m. sumažėjimas nuo 19,3 proc. iki 14,3 proc. yra didžiausias per visą skaičiavimo laikotarpį.

VMI priemonių arsenale kontrolės veiksmus vis dažniau keičia stebėsenos ir prevencinės priemonės, o papildomai mokėtinų mokesčių suma ir mokesčių mokėtojų drausmė didėja. 2022 m. mokestiniai tyrimai ir patikrinimai sudarė tik ketvirtadalį visų mokestinės priežiūros veiksmų, tačiau papildomai deklaruojamų mokesčių suma augo.

Praėjusiais metais papildomai į biudžetą apskaičiuota 134 mln. eurų mokesčių (17 mln. eurų daugiau nei 2021 m.) ir didžiąją dalį sumos sudaro stebėsenos veiksmų rezultatai, kai mokesčių mokėtojai po pateiktų administratoriaus pastabų savarankiškai deklaravo 89 mln. eurų (66 proc.).

Didelės įtakos mokestinės elgsenos pokyčiams turi išmanioji mokesčių administravimo sistema. Vienas iš gerųjų pavyzdžių - išmaniosios kontrolės procesų valdymo posistemis i.KON. Remiantis VMI turima ir gauta informacija, i.KON iš karto apdoroja duomenis, nustato neatitikimus ir atrenka mokesčių mokėtojus pagal rizikos kriterijus. Šios rizikos analizės pagrindu 2022 m. papildomai deklaruota 60 mln. eurų mokesčių – net 39 mln. eurų daugiau nei 2021 m.